

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Örigenus Tōn Eis Tas Theias Graphas Exēgētikōn Apanta
Ta Ellēnisti Heuriskomena**

Origenes

Rothomagi, 1668

In Ieremiam.

urn:nbn:de:hbz:466:1-19358

ptura locos libr. 3. *ἄξι ἀρχῶν*, cap. 1. & libr. 7. in Epistol. ad Rom. sed sententia dissimili; illic enim ad boni operis susceptionem sufficere sibi liberum voluntatis arbitrium, ad ejusdem perfectionem divine gratiæ auxilium requiri statuit; qui fuit error Semipelagianorum; hic vero ad comparandam virtutem, eandemque retinendam gratiæ subsidio utrobique opus esse docet. Vnde adducor ad suspicandum has Origenis disputationes à Rufino interprete fuisse Pelagianismi aura afflatas, quo ipse fuerat infectus. Quanquam non negamus nimis strictim gratiæ vires ab ipso quoque Origene fuisse relectas, imo fusc id ostendimus in Origenianis.

P. 49. *ἢ ἐν περὶ ἱερειῶν*] Vel Origenem librarium oscitantia corrumpit, vel sua sefellit memoria; cum Ieremiam pro Michæa nobis exhibuit.

P. 50. *ἢ ἐπεροδῆσαν ψυχῆς*] Vertere: *Hæreticorum animos*, nam significationem vocabuli hujus, *ἐπεροδῆσαν*, non satis exprimit illud, *disfentientium*.

P. 51. *ἰλασαὶ ἢ*] Epiphanius Har. 19. cap. 1. & Har. 30. cap. 1. Augustinus de Hæref. Theodoretus, alij.

ἦτοι ὃ ἐν τῷ ἀρησασῶς, &c.] Epiphanius Har. 19. cap. 1. ἰποκεταὶ ἢ ἡ διδασκαλῆ, φήσας μὴ εἶναι ἀμύρτιας, εἰ καὶ ἀδελφότητι εἰδωλὰ ἡθελοκωλύσασιν καὶ ἐστάντ' ὁμοίως, ἰὰ μόνον ἐν τῇ συνάθῃ μὴ ἡθελοκωλύσῃ, καὶ εἰ πὶ δὲ ἀδ' ὁμοιοποίησιν ἐν σώματι, ἐν δὲ τῇ καρδίᾳ μὴ. Quos etiam simulatores esse docuit; cum ullum negaret esse crimen, si quis persecutionis tempore idola veneretur, dummodo minime id ex animo faciat; aut si quid ore tenuit, non item animo profiteatur. Eadem fuit Basilidis doctrina, ut est apud Origenem Homil. 3, in Ezech. & Tract. 28. ac 29. in Matth. Idem seisciebant Priscillianistæ, uti scriptum reliquit Augustinus, lib. De Hæresib. & alibi, eosque S. Petri exemplo confutavit, qui quamvis Christum ore tenuit, non etiam corde negasset, graviter tamen peccavit, peccatumque amara poenitentia emendavit.

καὶ εἰβλον πρὸ φέρων. &c.] Qui tamen is fortasse erat quem ab Elxæo ipso Elcesaitarum antesignano lucubratum fuisse tradit Epiphanius Har. 19. cap. 1. his verbis: συναρχαλα τοῦ ἑσθὲν ἐβελίων δῆθεν καὶ ἡθελοκωλύσας, ἢ ὡς καὶ ἐν ἑσθὲν οὐδὲν. Librum quendam velut Prophetico spiritu afflatus edidit, divina scilicet sapientia plenum.

IN CANT. CANTICORVM.

P. 52. *ἐκ τῶ ε' τόμου, &c.] Sequens fragmentum aliquantisper deformatum reperias in Ho-*

milia secunda ex illis quatuor, quæ cum Prologo in Editione Latina Origenis reperiantur.

ὕλικός γάρ πε] ὕλικός apud Christianos auctores eum significat, cujus animus curis terrenis implicatus, & humi afflictus ad coelestia numquam se erigit.

πληρὸς φίλων τῶν ἁγίων] Amica luto sui. Horat.

IN IEREMIAM.

ἡ ἐλπίς αὐτῶν τὸ ἡθελοκωλύσασιν] Vertere: pre-P. 53. dicit ei quod sibi propositum est.

ἐπὶ φέρεσιν ἡμεῶν καὶ, &c.] Ita LXX. & Arabs: at Ebræa, & Ionathan, & Syrus, & Vulgata habent, quadragesima, quæ secutus est Hieronymus in suis ad Ionam Commentarijs.

*εἶτα ὁ ἐπιζητῶν, ἰὰν μὴ ἡθελοκωλύσῃ τῇ ἀναγωγῇ, καὶ ἡθελοκωλύσῃ τὸ ἐβελίον] Negativam particulam non agnoscit Hieronymus, & sic legit: ἰὰν ἡθελοκωλύσῃ τῇ ἀναγωγῇ, καὶ ἡθελοκωλύσῃ. optime, sic enim in fine periochæ hujus: ἰὰν ἡθελοκωλύσῃ τῇ ἀναγωγῇ. Legendum quoque in Hieronymo: *dicere potest, non, discere.**

ἀβραάμ ἡθελοκωλύσας, &c.] Quin & Adamo P. 55. ipsi locum inter Prophetas tribuit Origenes Commentar. in Cantic. Inter Prophetas autem numeratur & Adam, quia magnum mysterium prophetavit in Christo & in Ecclesia, dicens: Propter hoc relinquet homo patrem suum & matrem suam, & adheret uxori suæ, & erunt ambo in carne una. Evidenter enim de his dictis eius dicit Apostolus, quia mysterium hoc magnum sit; ego autem dico in Christo, & in Ecclesia.

καὶ τὰ φάλαγα τὰ ἐν ταῖς ψυχῆς,] Hierony-P. 56. mum: per varia delicta: legerat: καὶ τὰ φάλαγα. καὶ ἀ ταρχαλαφοῖς contractum vel Corderio, vel librario fraudi fuit.

ἐγὼ γὰρ τὰ δὲ ἀθέτητα καὶ κρείττονα] Hic la-P. 58. pfus est Hieronymus: Scit enim ab his differentias, scit meliora, scit Dominus eos qui ejus sunt. Vertere: Novit enim prestantiora & meliora.

ὁ δὲ με λαλεῖν ἀνθρώποις, &c.] Hic valde luxata erat Hieronymi scriptura: Scio quædam isto sermone mortali vitæ eloqui terrestribus, &c. quæ restitimus. In sequentibus: ἐγὼ δὲ λαλεῖν οὐ τῷ θεῷ, καὶ εἰμὶ σου τῷ θεῷ, eradendum videtur duplex illud τῷ θεῷ, ut pote peregrinum, quodque Hieronymus non agnoscit.

πῶς λίσσει τί. οὐκ ὄπισθαμαι λαλεῖν;] Et Hic-P. 59. ronymus, & sententia ipsa reclamant huic lectioni; lege: ὄπισθαμαί σε.

Ἐ εἶπα, ὁ ὦν, &c.] Hieronym. Et dixi: Qui P. 60. es. At in sua Ieremiæ interpretatione: Et dixi. A, a, a, Domine Deus. Hic nempe LXX, istic Ebraica secutus est. Corderius autem: Et dixi, O es. Ita quidem vertere de-

14 nempe ad nonam in Ieremiam Homiliam adijcere se putans incautus & parum attentus librarius, ad nonam in Esaiam Homiliam attexit. Atque hinc etiam suspicari possumus, verum esse & genuinum Homiliarum in Ieremiam ordinem, quem tenuimus. Hic ipse porro error geminum Bibliotheca Regia Codicem occupavit.

ἢ κληρονομία μου; ὡς φησὶ τῆς] His infer. P. 112. tum erat in Scorialensi Codice, quidquid Homilia sequenti post hæc verba: καὶ δόξα τῶν ἁγίων, ad illa usque: ὡς φησὶ τῆς καὶ δόξα τῶν ἁγίων continentur; ea nos Hieronymi vestigia secuti, suo loco restitimus.

P. 109. ἰσακὸς] ἢ ἀναθοθ, ἰακκουσμος τῆ θεῆ] Verior hæc esset interpretatio vocis Anathoth-ia, quæ extat 1. Paralip. 8. 24. quam Anathoth. Ita porro sensit Origenes, vir in Ebraicis non valde versatus, propterea quod ἰακ, inter alias significationes, ἰακκὸς etiam sonat. Hieronymus De nomin. Ebr. Anathoth: responsio sive respondens signum, vel obedientia.

ὁ δὲ τῶν πᾶντων ἡμῶν ἰγνηκελευσθῆναι αἰτῶν, P. 114. &c] Hieronymus: Qui vero totius Ecclesie arcem obtinet, pro omni Ecclesia reddet rationem. Loci quidem illius, in quo perorabat, Episcopum vel Metropolitam Origenes videtur significasse. Has autem Homilias Casarea Palæstinæ fuisse recitatas verisimile est. Ita vel Theodotum Episcopum Casatensem, vel certe Babylam Antiochenum Patriarcham designavit. Quamquam Tyrumne iam tum concesserit, certum non habeo. Id vero Hieronymum convertisse verisimile est ad Romanum Pontificem, (ut eius verba indicant) quem summum Sacerdotem appellat Praefat. in Evangel. ad Damasum, & de cuius potestate multis differtur in Epistola ad eundem: Quamquam igitur, inquit, mi me terreat magnitudo, invitata tamen humanitas, à pastore proficium ovium flagito, Facessat invidia: Romani culmini recedat ambitio: cum successore Piscatoris, & discipulo Crucis loquor. Ego nullum primum, nisi Christum sequens, Beatitudini tue, idest cathedre Petri communionem confocior. Super illam Petram edificatam Ecclesiam scio. Quicumque extra hanc domum agnum comederit, profanus est. Si quis in Arca Noë non fuerit, peribit regnante Diluvio. Similia habet Ambrosiaster in cap. 3. Epist. 1. ad Tim. Et cum totus mundus Dei sit, Ecclesia tamen domus eius dicatur, cuius hodie rector est Damasus. Romanum itidem Pontificem à Rufino designari probabile est, cum ait in interpretatione Homiliæ 17. Origenes in Genes. Non deficiet princeps ex Iuda, idest hic qui post resurrectionem eius (Christi) Ecclesiarum princeps ordinatur.

P. 110. καὶ πρεσβύτερον, καὶ πενήτην τετράχρον] Hieronymus: Et seniores quinquagenarium: idest, ut habet idem Hieronymus in Vulgata: principem super quinquaginta: Gallice dicere-mus, cinquantenier.

πάντες οἱ ἀδελφοὶ ἀδελφότητα] Hieronymus: omnes qui spreverunt contemnentes, cuius interpretationis rationem comminisci ne-tiquam possum. Recte Corderius: omnes qui prævaricantur prævaricationes.

ὡς παρὰ ἐκλύχρα τῆς, &c.] Cum tertiam inanimam esse definiat hoc loco Origenes; animatam autem non aliter dici posse quam per Angelum, tanquam formam ad-filientem, non informantem; satis inde evincitur non huic eum penitus adhasisse errori, quem ei obijciunt Hieronymus in Epistolis ad Avitum, & Panmachium, & Iustinianus in Epistola ad Menam, astra videlicet non animata solum esse, sed peccare etiam posse, ac salutem expectare. Sed hæc in Origenianis accuratius verfa-mus.

ἢ ἐν ὕδατι ἢ δι' ὕδατος] Hieronymus: Et per P. 115. aquam non transibis. LXX. ἢ δι' ὕδατος. Vul-gat. & in aquam non in feres; illud quod Ebrais consonat. Hæc eodem recidunt, nam si cinctu revinctus aquam subeat, subire quo-que cinctum ipsum necesse est. ἀλλ' ἄξιός τῆς ποτιεῖν τῆς κενῆς δεξιᾶς] P. 119. Omnino legendum, ἀναξίως, ut innuit Hieronymus, & sensus postulat; tres enim ca-lices proponit, meracum, mixtum, & Novi Testamenti; & priorem quidem impius, postremum sanctis, mixtum iis qui in via virtutis titubant, & incerto passu progre-diuntur.

P. 111. τεταγμένον πρὸς ἄγγελον ἔστι τῆς, &c.] Ori-genes lib. 8. contra Cels. καὶ ἡμεῖς μὲν γὰρ βα-ρμὴν ἢ χρεῖς πρὸς τὰς ἀρετὰς, ἢ ἐπὶ τῶν ἐπιση-μοῦ, γαστριῶν, καὶ ἀλλ' ὡν οἰκοδομοῦν, ἢ μόνον τῆς δόξῆς φουδύων, ἀλλὰ ἔτι πάντες ταυροπάλιν ὕδα-τος, ἢ ἀερθῶν, ἢ γῆν φέρειν τὰ ὑπὸ ἐν τῆς λε-γόμενα δυνάμει, &c. & paulo post: ἢ ὡς τῶν διαμνησθῶν ἐν ἕκαστῳ τῶν εἰς τὰς βιωτικὰς χρεῖας λαμβάνοντων, μάλιστα οἱ δύναντες ἀπὸ τῆς με-μενησθῶν: ἢ δὲ σωματικῶν.] Διαμνησθῶν οἱ σίτην, καὶ οἶνον, ἢ ἀνεστέρων, καὶ ὕδατος, καὶ ἀέρος μετὰ λαμ-βανόντες, ἀλλὰ μάλιστα οἱ δύναντες ἀπὸ τῆς αἰθρίας τῆς ἐπὶ τῶν πικρῶν τεταγμένους.

καὶ ἀδελφότητα ἔστιν ἡ ἀδελφότης] Frustra ergo vocem hanc repudiat Stephanus, quam attulit Erasmus in Annotationibus in Matth. 26. 74. quamque plurima exem-plaria representant, & hic usurpat Ori-genes: quum præsertim καὶ ἀδελφότης. & καὶ ἀδελφότης, tum in Apocalypsi, tum apud Iusti-num occurrant.

ὁ δὲ τῶν ποτιεῖν τῆς δεξιᾶς ποτιεῖ] Plane mendosa illa sunt, neque his Hieronymi consonant: aut obli-viatur ira divina aculeis, aut exacuatur. Corderius autem ad corru-ptam lectionem interpretationem suam

Steph. Tan. 1. c. 1483. 1484.

αζυμα cum amaritudine sive picri. צרור generale nomen est, quo amara omnia, & si efus mentio fit, amara omnia edulia continentur: id autem his locis ad certam speciem LXX Interpretes revocarunt, περιδας nempe, quod deterius est lactuca genus. LXX autem Hieronymus secutus est.

P. 145. *καὶ ὁ γέροντις ἡ ἀμύρωτον ἡσυχίαν*.] Ver- te: peccatore quippe regnante vivebat, Sedecia nimirum. Vid. 2. Paral. 36. Origenes Homil. 19. in Jerem. *ἱερεμίας γέροντις ἡ γέροντις ἀμύρωτον ἡσυχίαν ὡς αὐτοῦ γέροντις ἡ ἀμύρωτον ἡσυχίαν*. Jeremias exiit temporibus maximorum peccatorum: sub ipso igitur contigit captivitas.

P. 148. *εἰ δὲ τις ἐξ ἡμῶν τὸ ἀπὸ*. &c.] Deprompta hæc sunt ex Evangelio Ebræorum, ut ex Origene Tom. 2. in Iohann. p. 58. discere licet.

ἡσυχίαν ἡσυχίαν ἡ ἀμύρωτον.] Hieronymus Præfat. in Paralip. ad Chromatium: *Si LXX Interpretum pura, & ut ab eis in Græcum versa est, editio permaneret, superflue me, Chromati, Episcoporum sanctissime atque doctissime, impelleres ut Ebraea tibi volumina Latino sermone transferrem. Quod enim semel aures hominum occupaverat, & nascentis Ecclesie roboraverat fidem, justum erat etiam nostro silentio comprobari. Nunc vero cum pro varietate regionum diversa ferantur exemplaria, & germana illa, antiquaque translatio corrupta sit, atque violata, &c.*

P. 149. *ὅτι οὐκ ἔστι θεὸς ὁ μονογενὴς*. &c.] Nefandam hanc doctrinam propugnabat Theodotus quidam Byzantius. Epiphanius Har. 54. cap. 1. Philastrius Har. 50. & ante Theodotum Cerinthiani, Ebionæi, Carpocrasij, & Alogi. Eam post Origenis atatem Arius exsuscitavit.

P. 150. *καὶ εἰ τις γὰρ κατενόησε τοὺς ἔργους τοῦ θεοῦ*. &c.] Origenes in Matth. 13. p. 215. *σκηνοῖν ἢ πλοῦν ποικίλη ἀμύρωτον ἢ βασιλεῖα τῶν οὐρανῶν, καὶ τὴν πεπλημνήλευ ἐκ παλαιῶν τῶν ποικίλων νομμάτων παλαιὰ & κενὰ γραφῶν*.

P. 151. *ὡς εἰ ἐμὴν καὶ ὑπόθεσιν*. &c.] Hæc ita interpunctis videtur Hieronymus: *ὡς εἰ ἐμὴν καὶ ὑπόθεσιν νομοῦ τῶν τῶν ἡσυχίαν μεταβάλλουσαν μὴ τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ τῶν ἡσυχίαν, καὶ νομῶν πικρῶν τῶν ἡσυχίαν, παλαιῶν ἐμὴν καὶ ἀφορμὰς πικρῶν*. &c.

P. 152. *εἰς ἔλθω ὅτι τὸν γέροντις*. &c.] Vide Nos infra ad hæc Origenis in Matth. 16. p. 275. *πῆφα ὁ παῖς ὁ γέροντις μαθητῆς, ἀπὸ ἑπιτοῦ οἱ ἐκ παιδικῆς ἀνομιᾶς πῆφας, καὶ ἐπὶ πᾶσαι τῶν θιασῶν πῆφας οἰκοδομῆς ὁ ἐκκλησιαστικὸς παῖς λόγος, καὶ ἡ κατ' αὐτὸν πολιτεία. ἐκ ἐκείνου ὁ τῶν πελειῶν ἔργον τὸ ἀθεσίμα τῶν συμπληρῶν τῶν μαθητῶν τῶν λόγων, & ἔργων, καὶ νομμάτων ὅτι ἡσυχίαν τῶν οἰκοδομῶν ἐκκλησίας*.

ἡσυχίαν ἡσυχίαν τῶν οἰκοδομῶν ἐκκλησίας.] Hieronymi editi codices habebant: *Esaiam per Prophetiam, & per Esaiam Prophetiam: correximus: per Esaiam prophetiam.*

καὶ τὸ εὐαγγέλιον ἐν τῶν βασιλεῶν ὁ λαλῶν ἐν ἐμοί.] Habentur hæc Zachar. 2. 3. in Evangelio autem neutiquam comparent, sed *μνημονεῖα* eiusmodi ἀμύρωτον Origeni solennia sunt.

εἰς ὁμοιοῦσαν τὴν εὐαγγέλιον οἱ εὐαγγέλιον.] P. 154. Hieronymus: *Sive Septuaginta Interpretes, sicut & cetera, secundum dispensationem suam auferre voluerunt. Hic, ut alibi passim, se Interpretibus LXX parum æquum præbet Hieronymus; quodque mireris, quum eos ad libitum omnia & temere detruncare conqueritur, Origeni ipse aliena, & spuria affinxit, voces illas nimirum: Sicut & cetera.*

εἰς τὰ σε οἰκοδομῶν. &c.] Similia habes libr. 4. & 6. contra Cels. Homil. 2. in Cantic. Homil. 1. in Ezech. libr. 1. De princip. cap. 1. At libr. 2. Operis eiusdem cap. 11. ipsum sibi impium succedere ignem docet, cum admisso criminum memoria torquetur, & conscientia stimulis agitur. Vnde non recedit Augustinus libr. 21. De Civit. Dei, cap. 26. Hæc vero perpendumus in Origenianis, ubi De poenit & præmiis disputatur.

καὶ τὸν γέροντις τὸν ἀμύρωτον. &c.] Non P. 155. hoc solum loco, sed sexcentis aliis Purgatorium statuit Origenes, at suo modo, ita nempe ut non alius ignis, non alia poena, quam Purgatorij, & temporaria animas torquant.

ἐπὶ τὸ ἀμύρωτον ἐμὴν. &c.] Hæc misera P. 157. biliter accepta sunt, qua sic emendari possunt ex Hieronymo: *εἰς τὸ ἀμύρωτον ἐμὴν ἐπιδοῦναι, καὶ εἰπεῖν ὅτι καὶ τῶν ἡσυχίαν τῶν γραφῶν, ἢ ἀμύρωτον ἐμὴν γραφῶν*. Hanc porro infidelitatem LXX Seniorum Interpretationis, qua capitum XVII Jeremiæ priores versus quatuor prætermittit, Iudæorum posteriorum temeritati ac perfidia tribuit Origenes, ab eisque plurima LXX Interpretum exemplaria suis corrupta queritur, quemadmodum & Iustinus Dialog. cum Tryph. At Hieronymus τῶν ὁ semper infensus hanc in eos culpam confert in suis ad hunc Jeremiæ locum Commentariis.

λίγα.] *δὴ τὸ ζῶον ἐπὶ κροκοδίαν*. &c.] Ori- P. 158. genes in Catena Græca quam Ghislerius suis in Jeremiam Commentariis attextuit: *ἐν τῇ σελί ζῶον ἰσοεῖα λίγα*.] *κροκοδίαν τῶν ἐπὶ τῶν ποταμῶν τῶν ἐρημῶν τῶν ἐρημῶν, καὶ τῶν ἀγῶν ἐλπίδα διδοῦναι πικρῶν καλίας ἑαυτῶν, καὶ ὅταν σαρξὶς πικρῶν τῶν νεοφίτων, καὶ ἄλλων ἀνομιᾶν ἐπὶ δὲ καὶ ἀμύρωτον (ἢ ἀμύρωτον) ὡς τῶν ἐρημῶν (ἢ ἡσυχίαν) μονομαχίαν ἀλλήλους ἐπὶ τῶν μίξωσιν, & ἀρῆνα μὴ τῶν ἐρημῶν τῶν ἀρῆος*. In historia animalium fertur vasferrina esse per dix: circum pedes enim venatoris voluta, & sui capiende spem dans, se nido subducit & remouet; & cum pullos an fugisse conicit, ipsa quoque re-
penite

- P. 159. *ἡ τὰ πᾶντες ἡ ἐπεσόθεν*] Pessime id interpretatus est Hieronymus: *per omnes qui aliena a Deo gloria cupiditate rapti sunt. ἐπεσόθεν* apud Ecclesiasticos Auctores opponitur *ἐπεσόθεν*, & vertere debuit: *per omnes qui peruersis opinionibus adhaerescunt.*
- P. 160. Principium vero capituli secundi istud lectum est] Et paulo infra: *ἐν τῷ δὲ ἐλπίε & ἡ διορίεα ἐλενοπῆ*, quod ita reddidit Hieronymus: *sic finita est etiam secundi capituli circumscriptio*: & Homilia in Ieremiam, juxta Latinam dispositionem, tertia: *Deinde exordium alterius capituli: Aperuit Dominus thesaurum suum, &c.* idem in Isaia 32. 2. *Ebraei capitulum superius, in quo legitur: Ve qui praedaris: nonne & ipse praedaberis, & reliqua usque ad finem, &c.* Quod capitulum dixit Hieronymus, aliquando comma unum est, siue versus unus recentioris illius, quam hodie sequimur, divisionis; aliquando plures: hic certe Origenem interpretans, quod *ἐλενοπῆ* dixit Origenes, ipse capitulum reddidit, quo versus 13. & 14. capituli 17. Ieremiae continentur. Observatum est à nobis ad Homil. in 1. Reg. *ἐλενοπῆ* illic appellasse Origenem, quae in hodierna & recepta distinctione pro capitibus habentur: & Homil. 18. in Ierem. *ἡ ἐλενοπῆ* appellat, quidquid habetur à septimo versus ad duodecimum. Sed haec quo clariora fiant, rem altius repetemus. Biblia sacra non ita olim fuisse secta ac distincta, quemadmodum nunc sunt, notum est eruditibus; siue Iudaica exemplaria intelligas, siue *ἡ ὁ*, siue Vulgatae Editionis. Ac primum de Iudaicis. Scribit Elias Levita universam Legem versus unum olim fuisse. Hieronymus Praefat. in Iosue, & Paralip. & Isaiam, interpretationes suas novo scribendi genere sese distinxisse testatur: unde proclivis conjectura est ab Ebraicis codicibus ejusmodi partitionem abfuisse: hanc vero ab Hieronymo per cola & commata divisionem, vitanda confusioni, & sensuum barbariei, adhibitam fuisse, testis ipse est. In Synagogarum autem usum distributi sunt libri Moysis, idque non uno modo. Cum enim quotis quibusque sabbathis pars aliqua Legis ac Prophetarum populo praelegenda esset, juxta sabbathorum numerum Lex in Lectiones distributa est, quae *פרשות* appellantur, & ad Mosem à nonnullis, ab aliis ad Esdram referuntur. Talis videtur fuisse quam *ἐλενοπῆ* *ἡ ἐλενοπῆ* appellat Luc. Act. 8. 32. Distinctiones ad haec invexerunt quaedam, quas Apertas, & Clausas dixerunt, *פרשות* & *פרשות*; indeque librorum suorum oram his literis *ס* & *פ* insigniunt. Ac demum in *פרשות*, siue versus, iam inde ab antiquis temporibus Lex divisa est, ab

ipso Mosè juxta nonnullos, ab Esdra juxta alios, à Masorethis juxta reliquos; eorumque versus Thalmudistae meminere. Horum omnium, sed & singularum etiam literarum collectum numerum in fine describebant, hodieque describunt. Quem in se laborem *פרשות* recipiebant. Propheta quoque in *פרשות* & versus iam olim secti fuere. Haphtararum inventionem ad Antiochi Epiphaniis tempora; versus etiam ad antiquiorem Christo aetatem, sed levibus argumentis referunt. Adversum id quoque, quod ex Origenes refert Eusebius lib. 6. Histor. cap. 25. librum Regum primum & secundum unicum apud Ebraeos volumen constituere; ac unum item, tertium & quartum; & unum quoque Paralipomenon utrumque; unum etiam, Esdrae primum & secundum; Ieremiae item Prophetiam cum Lamentationibus & Epistola, unum. Quod ad LXX Senum Interpretationem pertinet, cum in Synagogis Iudaorum Hellenistarum praelegeretur, probabile est hos eam in usum suos distribuuisse, sed ita tamen ut in Synagogis solum divisiones illae obtinerent. Exemplaria duo antiquissima LXX Interpretum Editionis, quorum alterum Romae habetur; alterum ab Hefychio, ut videtur, emendatum, Alexandria Constantinopolim à Cytillo Lucare Patriarcha Constantinopolitano translatum, ad Carolū deinde Britanniae Regem transfusum in Anglia servatur, utrumque ante annos mille supra ducentos exaratum, nullam capitum, aut versus, imo ne verborum quidem distinctionem praese fert; exceptis solum libris *ἡ ἐλενοπῆ*, quosque per versus primum ab ipsis Auctoribus compositos fuisse credibile est; Iob dico, Psalmos, Proverbia, Ecclesiasten, & Canticum. Cum hac autem Interpretatione maxima Patrum Graecorum pars, dum Scripturam sacram Commentariis illustraret, uteretur, unusquisque contextum sacrum, quem *ἡ ἐλενοπῆ* appellabant, pro arbitrio & captu distinxit; unde nullam tum fuisse distinctionem praeter ceteris probatam, ac vulgo receptam apparet. Neque in capita solum, sed in versus etiam, pro captu suo, vetusti illi Patres Scripturam distribuiebant. Origenes Hexapla sua in cola distinxerat, ut est apud Euseb. lib. 6. Histor. cap. 16. Id in duodecim Prophetis fecisse se testatur Hefychius presbyter Hierosolymitanus, cumque morem ab antiquis ductum temporibus tenuisse. Videtur tamen Origenes Prolog. in Cantic. aliquam in ipso Cantici titulo distinctionem iam receptam, & inolitam observasse; sed vereor ne de suo Rufinus, Interpretes fluxae fidei, id adjecerit. Quod si genuinus est locus, ve-

*Hefych. in
Hait. Prolog. Cantic.
Hierosolym.*

tusto aliquo Codice, suis distinctionibus instructo, è Symmachi fortasse Bibliotheca deprompto, usum Origenem fuisse dicendum est. Ordo ille quo dispositos habemus Psalmos, LXX Senum diligentia debetur, si Hilarius Pictaviensem audimus. Scribit enim ille Psalmos primum dispersos & inordinatos, ab Esdra deinde in unum volumen fuisse collectos & à Septuaginta demum Interpretibus in numerum & ordinem fuisse redactos. Hoc si sit, post Esdræ tempora in quinque libros partitum fuerit Psalterium ab Ebraeis, quemadmodum factum refert Epiphanius libr. De ponder. & mens. cap. 5. Id commentum rescellit Hieronymus in Præfat. in Psalmos juxta Ebraicam veritatem, ad Sophronium: Nos, inquit, Hebræorum auctoritatem secuti, & maxime Apostolorum, qui semper in Novo Testamento Psalmorum librum nominant, unum asserimus Psalmorum volumen. Conciliabitur uterque, si in quibusdam Ebræorum codicibus hanc obtinuisse distinctionem dicamus, sicut in aliis. Nec quicquam evincit Hieronymus hoc argumento, unicum esse Psalmorum volumen: fatebitur quippe Epiphanius unicum esse volumen, at in libros quinque distributum. Quandam in Psalterio Latino divisionem obtinuisse sua ætate satis indicat Hieronymus initio Epistolæ 24. ad Marcellam; ea vero cuiusmodi fuerit, incertum est. Notandum istud Hieronymi ex Proœmio Commentariorum ipsius in Psalmos: *Psalmi*, inquit, *qui prætitulati esse non videntur, apud Hebræos pro uno Psalmo habentur.* Præter quintuplicem istam Psalterij divisionem, in viginti partes sectum illud exhibent veteres Græcorum Liturgiæ & Eucharistia. Partes illæ *κροτισμοί* appellantur, quasi dicas *Sessiones*. Nec Latina Veteris Testamenti editio certam habuit divisionem. Ea quæ nunc usurpatur per versus distinctio recentissima est, & hodie vel heri nata: antiquior distinctio per capita. Prior illa in Latinis primum inducta libros, Ebræos, Græcosque pervasit; posterior hæc à Latinis, an à Græcis profecta sit, non liquet. Ex antiquis Patribus nullus plane Scripturæ loca depromens, versusum vel capitulum hodie receptorum numerum notavit. Augustinus quidem ita Bibliorum versus videtur distinctisse, ut sex dictiones unusquisque versus contineret; sed id Augustiniano codici videtur fuisse peculiare, non omnibus commune. Libros Scripturæ plerosque, & fortasse omnes per versus distinctit Hieronymus, sed hodiernæ distinctionis nulla apud eum extant vestigia. Quod si recentis per capita divisionis, quæ tota infedit Biblia, ætatem quæras, ante sexcentos annos repertam eam responderim.

Eam certe tenuit Theophylactus, qui ante undecimi sæculi finem floruit, uti declarant *εαδοσφ.*, quas Evangelis præfixit; & illam etiam hac ætate vetusti præferunt Manuscripti. Hieronymo tamen recentiorum putamus. Eandem fere ac Ebræi in dividendo Veteri Testamento rationem servarunt Syri, Samaritani, & Coptitæ, sed peculiarem suam sibi distinctionem habent. Genesim in 1534 versus distribuunt Ebræi; Syri in 4509; Samaritanorum, & Coptitarum divisionem notavit Kircherus in Prodrómo Copto. Dixi de veteri Testamento, accedamus ad Novum. Vetustissimam Novi Testamenti Græci divisionem eam esse reperio, quæ est per Titulos, qui & *επιγραφαι*, & *λιμματα*. Tituli dividebantur in *κεφαλαια* seu *επιμοιαι*, *επιμοιαι* in *εργα*, seu *Commata*, seu *Cola*, quæ & *Incisa*, & *Cæsa*. *εργα* autem seu versus sensu fere definebantur, ita ut breviores essent nonnulli, alij longiores; & summa demum *εργα* in fine libri collecta, quemadmodum & *εξοσφ.* *επι λιμμάτων* initio, adnotabatur. Quod in variis autem Codicibus *επιμοιαι* variant, ex eo evenit, quod pro captu suo librarij sententias ultro, citrove definirent, & interductu distinguerent. Titulus integrum aliquod argumentum complectebatur; *κεφαλαιον* certam aliquam argumenti hujus partem; *εργα* periodum ab alia distinctam, determinatamve sententiam. Falluntur multi, qui quotiescunque *επιμοιαι* aliquam designant Patres, ad divisionem tum temporis vulgo receptam eos respexisse putant: sapissime enim temerata à reliquo contextu, ad libitum ac pro tempore divulgata hac voce nuncupabant. In vulgatis codicibus certi erant Tituli in aliquot capita distributi, quæ capita versusum numerum determinatum exhiberent. Rem exemplum illustrabit. Matthæi liber divisus est in Titulos LXVIII. Hi Tituli *κεφαλαια* quoque ab Euthymio, & Oecumenio, aliisque appellantur, & in manuscriptis, & excusis quibusdam libris suo ordine editi extant. Primus est *επι τῶν μαθῶν*, alter *επι τῶν ἀπαριθμηθέντων σπουδίων* & reliqui deinceps *κεφαλαια* autem habuit CCCLV, juxta Ammonium, Eusebium, & Tatianum. Suidas, *κεφαλαια τῶν εἰς τὸν εὐαγγέλιον καὶ τὰ κεφαλαια τῶν εἰς τὸν εὐαγγέλιον* & reliqui deinceps *κεφαλαια* autem habuit CCCLV, juxta Ammonium, Eusebium, & Tatianum. Suidas, *κεφαλαια τῶν εἰς τὸν εὐαγγέλιον καὶ τὰ κεφαλαια τῶν εἰς τὸν εὐαγγέλιον* autem varium numerum varij repræsentant codices; alij 60, alij 60. Neutiquam ergo audiendus Casaubonus, qui Veteribus idem fere *κεφαλαια* fuisse docet, ac nobis hodie versiculum. Quamvis enim *κεφαλαια*, & Capitulum aliquando pro versusum uno sumatur, vel si proprie loqui deceat versusum unum complectatur, ejusmodi tamen *κεφαλαια* hic non intelligit Casaubonus, sed illa in quæ Novi Testamenti Ti-

Hilar. Pro-
log. in Epi-
stola. 24.

Fid. Liturg.
τῶν κροτισ-
μῶν
Tom. 2. Bib.
Graecolat.
Part.

tuli distributi sunt: nostrorum autem versiculorum numerus antiquorum *καθ' ἑξῆς* numero triplo circiter superat. At Veterum *εἰς* hodiernis breviores erant. Eustathius Antiochenus libro De Engastrimytho à Iohann. 8. 59. ad 10. 31. *εἰς* numerat 135, cum recentior partitio 72 solum habeat. Origenes apud Eusebium scribit posteriores duas Iohannis Epistolas centum versiculos vix absolvere, cum partitio hodierna 29. tantum versus complectatur. At Novi Fœderis *εἰς* secunda Epistolæ triginta, tertia quatuor & triginta tribuunt. Recentior vero divisio è Latinis codicibus profecta Græcos demum occupavit. Sane tota hæc distinguendi ratio ex Auctorum, Librariorumque arbitrio pendit. Libri quidam peculiarem nobis representant Evangeliorum distinctionem. Luca Evangelium in 83. capita distribuit Euthymius; Ammonius in capita 343. distinctio Latina vetus in capita 107. hodierna in 24. Ambrosius in Titulos 164. Beda in capita 193. Receptissima tamen & vetustissima distinctio ea fuit quam inexit Ammonius, quæque apud Suidam expressa est; eam quippe Casarius Nazianzeni frater, & Epiphanius agnoscunt. Eadem quoque in reliquorum Novi Testamenti librorum distinctione varietas reperitur. Latina porro Novi Fœderis distinctio Veteris distinctioni coeva videtur. Id vero Latinis moris fuit, ut longiora Novi Testamenti capita in septem partes, breviora in quatuor distribuere, easque partes literis Alphabeticis signarent: id quod in excusis etiam Novi Fœderis libris sæpe servatur. Dixi *εἰς* librorum Novi Testamenti colligi fuisse solitam & adscribi. Hoc in Veteri quoque Testamento à Syris, Samaritanis, Iudæis, Græcis, & Latinis factum est. Nec in Sacris solum Libris, sed in exoticis etiam Græcis & Latinis usurpatum. Id erudite probat Salmasius in Prolegom. ad Solin. id quoque declarant lemmata præfixa Asconii Pediani commentationibus: declarant & Præfationes Digestorum Iustiniani. Aristotelis, Zenonis, Chrysippi, aliorumque libros per versus fuisse distinctos ex Laërtio notum est. Traditam sibi à Iudæis dividendorum versus, & colligendorum rationem Arabes quoque retinuerunt. Alcoranus per capita & versus divisus est; versus & literarum numerus in fine collectus & adscriptus: sed prior ille variat, nec eundem semper codices præ se ferunt. Quamquam id fere ab illis observatum videas, ut in *εἰς* singuli versus designant, nulla æqualitatis illorum ratione habita. Hic autem magno Salmasio neuti-

quam assentiri possum, qui post Henricum Stephanum, & Casaubonum, Ebraeos & Arabes versus suos sensu determinasse, & eiusmodi versus numerum in fine subduxisse scribit; Latinos autem & Græcos sententiam unam in plures, paucioresve lineas pro codicis angustia dispescuisse; *εἰς* vero, seu versus appellasse, non totam illam sententiam, sed singulas lineas; proindeque nescire se addit quid emolumenti Græci, Latinique ex hac linearum collectione ceperint, cum pro angustis codicis variaverit. Mirandum profecto foret illud, si ita esset; quod certe non est: nam ut versus lineam aliquam significare fatear, summa certe illa versusum, non lineas singulas, seu ductus, seu sulcos librorum, sed totas sententias complectebantur: id quod ipse agnovit tandem Salmasius in Epistola ad Sarravium, sive mutata prior sententia, sive oblivioni data: *Interdum quippe, inquit, duas, interdum tres, aut plures lineas singuli versus occupabant. Græci εἰς appellant. Opera autem ipsa numerabantur per versus, quorum summa in fine libri subducta notabatur. Inde πολλῶν ἐξῆς*. &c. Hæc non eo commemoro, quo de Viri supra fidem eruditi, ac de me olim optime meriti laude quicquam deminutum velim, nam

ἀλλοίον ἰσθμὸς τὸν ἀπὸ τοῦ λόγου

Vna ergo fere fuit Ebraeorum, Arabum, Græcorum & Latinorum, cum in sacris, tum in exoticis libris, versusum subducendorum, & notandorum ratio. Quod quum omnes tamen non facerent, imo libros suos una serie nonnumquam scriberent, ij postmodum in capita ab indoctis librariis distracti sunt; unde immanes sæpe optimis Auctoribus errores, spissaque tenebræ affusa sunt. Quin & eo audaciæ sunt progressi, ut ineptissima lemmata capitibus affingerent. Atque hæc labes maximam bonorum Scriptorum partem pervagata est. Sed hæc sunt alterius loci. Nunc redeamus ad propositum. Pater ex supradictis frustra in hodierna Scripturæ divisione rationem quæri *ἐπινοήσας* Origenis, & Capitulorum Hieronymi. *ἐπινοήσας* dixit Adamantius certum aliquod Scripturæ membrum ad libitum determinatum & circumscriptum. Capitulum eodem sensu usurpavit Hieronymus; nempe pro eo quod Gallice dicimus, *un passage*. Ita sexcentis locis accipitur apud Rufinum: velut eum ait in interpretatione Apologia Pamphili: *In tuis præcipue (libris) in quibus plures unius Capituli interpretationes exponit: & mox: Ponemus exemplum quod illi superiori conveniat ex eo libro quem in Epistolam Pauli Apostoli ad Titum scripsit, de eo Capitulo in quo dicit Apostolus: Hæreticum hominem post trinam correptionem devota, sciens*

Euseb. Hist. Eccl. lib. 6. c. 25.

P. 197. οἷον] ἡδονῆς οἱ ἐλασθέντες] Idest: se injuria affectos putant, qui reprehensi sunt. Ita reddendum quoque quod mox sequitur: ἡ δὲ τὰ το αὐθιγὰς ἡδονῆς. καὶ ἐστὶν, ἢ καὶ ἄλλοις ὀνομασίου, ἑταίροις, &c.] Alludit ad dictum illud: δοκίμοι ἑταίροι] ἡνείκεν, quod Christo à Patribus antiquis tribuitur, nec in Novo tamen Testamento reperitur. De eo agemus alibi fusius.

IN EZECHIELEM.

P. 220. ἐκ τῆς ἑτέρας] Scripsit ad hæc Interpres: Quatuordecim modo supersunt. Homilias cum Tomis confudit: Homilia enim Origenis in Ezechielem 14. supersunt, Tomi nulli. Tomos autem & Homilias in hunc Prophetam lucubratus fuerat Origenes. καὶ παρὰ τὸ καθεστὸς ὕδωρ] Ebr. מים-ישרים, id sonat, Sedimentum aquarum, vel aquas quietas, & tranquillias, quarum fax omnis & coenum in fundo subsidit: optime LXX. καθεστὸς ὕδωρ. Ita Ezech. 32. 14. idem verbum ἕρως eadem pollet significatione: מים-ישרים ים. LXX. τὸ τὸ κενερώσῃ τὸ ὕδωρ ἐν ἕρῳ. Male ergo Philocaliæ Interpres vertit: aquam appositam: rectius dixisset, compressam.

οἱ τὸ πλεονέκτημα καὶ τὸν ἵκετοντες, &c.] Marcionista, alique eiusdem farinae Hæretici. Epiphanius Har. 42. cap. 4.

καὶ οἱ τῶν παλαιῶν γραμμάτων, &c.] Vetus Testamentum Opifici, Novum Christi Patri vulgo tribuebant Cerdo, ejusque asselæ. Qui autem Vetus Testamentum duobus Auctõribus adscriperunt, ij fuisse videntur è Marcionis auditoribus aliqui: hi quippe in varias sectas dissipati sunt, Epiphanio teste Har. 42. cap. 13. & Auctore Dialogi De orthodoxa fide, qui Origeni adscribitur. Partim autem Opificem, partim Malum, Veteris Testamenti auctores sibi videntur finxisse.

IN OSEE.

P. 201. αἰσθητικὸς ἢ ἐνθάδε, &c.] Hæc ad periodum supra inchoatam pertinent, eamque claudunt, nec ab Interprete disjungi debent. Quod sequitur: ὅσον ἔστι (non ut male editum est, ἡ) τὴν λέξιν ἅδι τὰ ποσειδίμωρ ῥητὰ, distinctione carere non debuit: nam post λέξιν addenda ἑποσισμῶν, vel virgula, ut id quod sequitur, ἅδι τὰ. &c. ad id referatur quod præcedit, ἡμπερὶ τῶν.

ἐν τῷ οἴκῳ ὧν εὐσὸν με] Interpres: Domum esse, inveniunt me. ita & pag. seq. quam

lectionem ne Grammatica quidem ferre potest. Ebraice habetur ἡ-מב in Bethel, quod secuti sunt Aquila, Theodotion, & Symmachus; item Jonathan, Syrus, & Vulgatus. LXX. ἐν τῷ οἴκῳ ὧν. Theodoretus, ὧν. Sive ergo hæc Osee ad Gen. 28. pertineant; sive, ut alij, ad Gen. 35. Bethel hic significatur, quæ prius Luza dicta fuit, & postquam vitulum aureum populo adorandum in ea proposuit impius Ieroboam, Bethaven appellata est, idest, Domus idoli. Inde Osee 10. 5. Vaccas Bethaven coluerunt habitatores Samariae. ubi LXX. τῶν μὲν τῶν τῶν ὧν παρομοίωσεν οἱ κενερωστικὸς σαμαριτῶν. Videndi Theodoretus, & Cyrillus in Of. 12. 4. & ille præterea in Osee 4. 16. Bethaven porro illa diversa fuit ab altera nominis ejusdem de qua Ios. 7. 2. Aven autem, ἢ, juxta aliam ἡβραϊκῶν LXX legerunt semper On, & Bethaven reddiderunt vel, ἑταίρων, vel, οἴκῳ ὧν. Vnde facile emendaveris quod eorum optimas editiones occupavit mendum, 1. Reg. 13. 5. ἡ ἑταίρας ἑταίρων ἔστι τῶν. legendum siquidem, ἑταίρων, cum juxta Interpretum omnium consensum Ebraice habeatur, Bethaven; ipsaque adeo Complutensis editio habeat: ἔστι τῶν (1. 10. 6.) ἑταίρων. Item 1. Reg. 14. 23. pro eo quod est: ὁ πόλεμος ὁ δὴ ἔστι τῶν ἑταίρων, scribe, τῶν ἑταίρων. Ebraice quippe consentientibus Interpretibus sic habetur. Confirmat emendationem nostram Codex Alexandrinus, qui habet, βηθαιών, & Complutensis Editio, βηθαιών. Ex hac quoque variatione ἡβραϊκῶν in voce ἢ factum est, ut Ægyptiam urbem hujus nominis, in qua sacerdotium gerebat Putiphar, Aven appellaverit Hieronymus 11. Comment. in Ezechiel. cum vulgo On nuncupetur. Eam in Hieronymo lectionem frustra sollicitat Drusus 10. Observat. cap. 15. Nec id prætermittendum Dionysium Alexandr. Epistol. contra Paulum Samosatenum Respon. 8. Cyrillum, Arabem Interpretem, & Barberinianum codicem ἔστι, hoc Osee loco legere, ἐν τῷ οἴκῳ ὧν.

ἢ ἐπὶ ἐλαλίθῳ ποσειδίμῳ] Ita Mf. Alexandrinus, & Syrus Interpres, & Arabs; ita Cyrillus. At Romana editio, & Complutensis habent, ἑταίρων.

IN MATHÆVM.

ῥημάτων ἑβραϊκῶν συντετακίον] De eo P. 203. argumento actum est à Nobis, libro De claris Interpretibus.

ἐν τῇ κενερωστικῇ ἡβραϊκῇ] Priore scilicet; nam posterior dubij erat auctoris, & auctoritatis. Vid. Nos inf. ad Tom. 5. Orig. in Ioh.